

**ANLAMLI ENTEGRASYON: KARAKOÇAN'DA DİNİ TUTUM, KÜLTÜR VE GÜNLÜK
YAŞAM¹**
*MEANINGFUL INTEGRATION: RELIGIOUS ATTITUDE, CULTURE AND DAILY LIFE IN
KARAKOÇAN*

Dr. Öğr. Üyesi Emrah TUNCER

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu,
Sosyal Hizmet, etuncer@gelisim.edu.tr, İstanbul/Türkiye

Orcid: 0000-0001-9120-2270

ÖZET

Amiran Kurtkan Bilgiseven'in, din sosyolojisi çalışmalarına katkısı olan "Cem+Fark=Tevhit" kavramı ile toplum içerisinde benzerliklerin yanı sıra farklılıkların olduğunu ama bunların bir araya gelerek birliği, bütünlüğü oluşturduğunu belirtir. Bilgiseven, bir toplumda maddî ve manevî kültür öğelerinin yan yana gelerek bir mana ifade edecek ve işleyen bir bütün meydana getirecek görünümde birbirlerini tamamlamalarını sosyal bütünleşme olarak ifade eder. Dolayısıyla bir bölgedeki dinsel tutum, ibadet etme biçimleri, kültür ve gündelik hayat farklılıklar içerse de "tek ve bir olmak" anlamındaki birliğin oluşabilmesi için bu farklılığın özündeki, cem edici (birleştirici) ruhun görünmesi gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde de Alevi ve Sünniler arasında cem ve fark sürecinin olduğunu, sonradan da bunların sosyal bütünleşmeyi oluşturan birer yapıya dönüştüklerini gösteren çok sayıda öge vardır. Bu çalışmada da Karakoçan da Alevi ve Sünni köyler arasında cem ve farkın bir araya gelerek oluşturdukları sosyal bütünleşme Amiran Kurtkan Bilgiseven'in bu kavramları üzerinden okunacaktır.

Anahtar kelimeler: Cem, Fark, Sosyal Bütünleşme, Alevi, Sünni

ABSTRACT

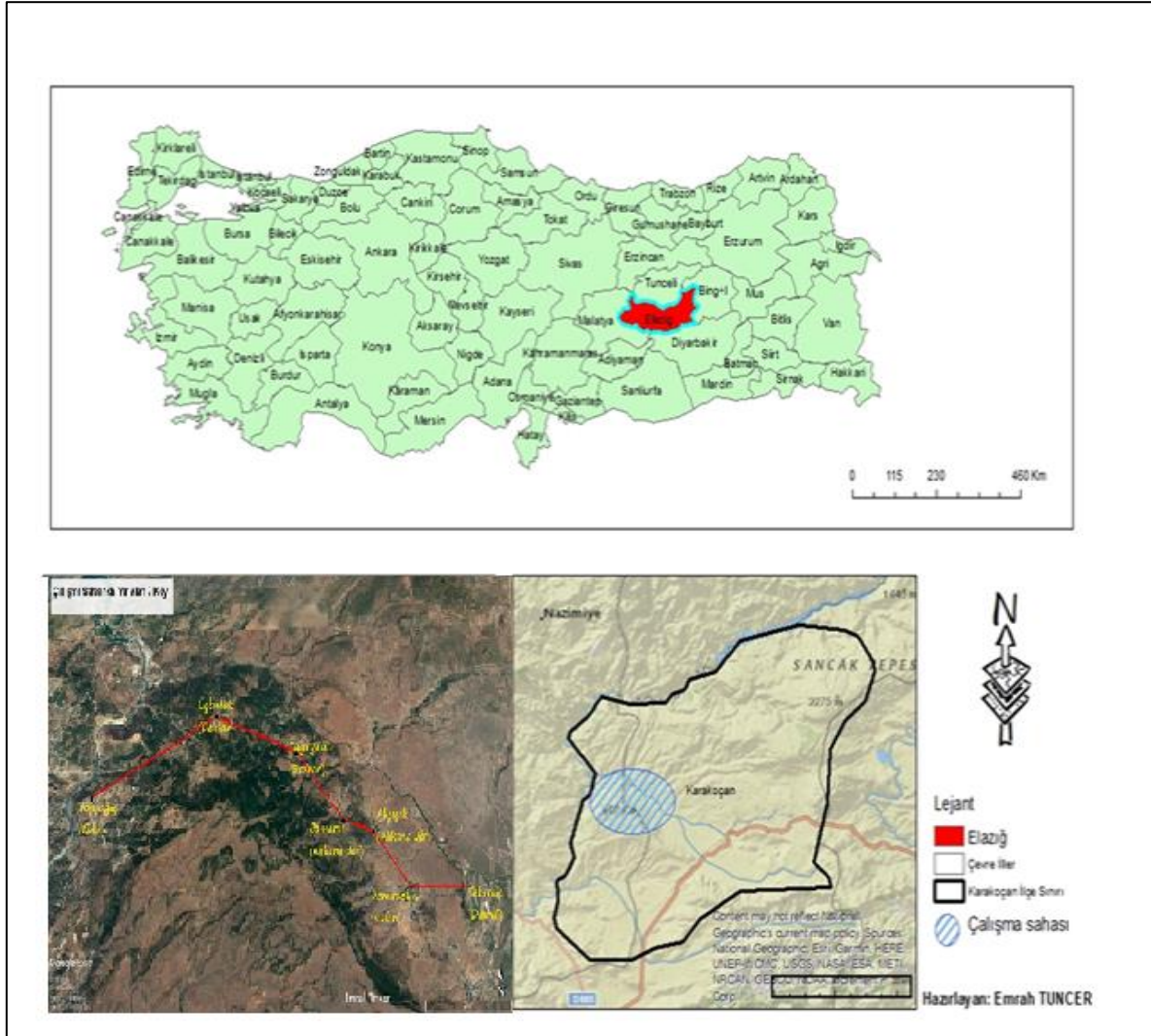
"Cem" and "difference" is a concept that has an important place in Bilgiseven's perspectives at the sociology of religion. According to Bilgiseven, whilst the difference expresses the separation, multiplicity and variety of the beings withinside the universe, the idea of cem expresses its life notwithstanding the characters like multiplicity, the difference withinside the world of separation and difference. In short, Bilgiseven emphasised that: "Cem+difference=Tawhit" idea in society via the similarities in addition to differences, however they are able to stay collectively by showing solidarity stressed. Therefore, it is stated that the manner to apprehend social dissolution and to attain social integration is thru making use of and knowledge those concepts. In this context, there are numerous objects withinside the Karakoçan district of Elazığ, which display that there's a manner of cem and distinction among Alevi and Sunnis, and that they've was a structure that forms social integration. In this study, the social integration created by combining cem and difference between Alevi and Sunni villages in Karakoçan will be read through these concepts of Amiran Kurtkan Bilgiseven.

Keywords: Cem, Difference, social integration, Alevi, Sunni

¹ Bu çalışma Umteb, Van Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde özet bildirisi olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Toplunun benzerlikler kadar farklılıklar içerdiğini ifade eden Amiran Kurtkan Bilgiseven, bir bölgedeki dinsel tutum, ibadet etme biçimleri, kültür ve gündelik hayat farklılıklar içerse de “tek ve bir olmak” anlamındaki tevhidin oluşabilmesi için bu farklılığın özündeki, cem edici (birleştirici) ruhun görünmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bilgiseven’e göre çeşitliliği ifade eden “fark” ve varlığın tek oluşunu ifade eden “cem” kavramları ilk bakışta taban tabana zıt gibi görünmekle birlikte aslında aynı gerçeğin iki yüzünü temsil edip birbirini tamamlayan kavramlardır. Yani ona göre “fark” ve “cem” âlemleri hem ayrıdır hem de bir biçimde birdir. Dolayısıyla bu kavramlardan herhangi biri, diğerinin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek kadar çok uygulanırsa, tek yanlılık ortaya çıkmaktadır. Tek taraflılık yerine sosyal bütünleşmenin görüldüğü, insanların bir mâna etrafında bir araya geldiği, farklılık ve cem halini gösterdikleri dolayısıyla da Bilgiseven’in, fark+cem= tevhid olarak formülize ettiği bu kavramlarının cisimleşmiş halini yıllardır yan yana ve dayanışma içerisinde yaşayan Elazığ’ın Karakoçan ilçesindeki bazı Alevi ve Sünni köyler arasında görmek mümkündür. Bu köyler, mana etrafında bütünleşebilmek için hem “fark”ı hem de “cem”i içeren bir bütünlüğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bilgiseven’in kavramlarına dayanan bu araştırma 2019 yılında doktora tezi alan çalışması kapsamında Elazığ’ın Karakoçan ilçesinde yer alan 7 köyde (Harita 1) sürdürülen “sosyal dayanışma, dini inanç ve kutsal yerler” araştırmasının bazı bulgularına dayanmaktadır.

Harita 1. Elazığ, Karakoçan ve Bazı Köylerin Lokasyon Haritası

Tez kapsamında bir buçuk yıl Çayırözü Köyü'nde bulunulmuş, ayrıca aralıklarla çalışma sahasındaki diğer köylere gidilmiştir. Bu köylerden 3 tanesinin Sünni, 4 tanesinin de Alevi nüfusu yoğunluklu olması, aralarında dayanışmayı artıran çok sayıda faktörün bulunması bunların birlikte ele alınmasını ve bu dayanışma öğelerinin ortaya çıkarılmasını beraberinde getirmiştir. Kalınan süre içerisinde köylerin çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetleri çoğunlukla doğal ortam içerisinde bizzat gözlemlenmiş, böylece bu kültür hakkında daha doğru ve ilk elde bilgi edinme imkânı elde edilmiştir. Araştırma yapılırken katılımcı gözlem, görüşme, derinlemesine görüşme, yaşam öyküsü gibi kalitatif araştırma teknikleri kullanılmıştır.

Öncelikle Bilgiseven'in topluma ilişkin önemli kavramlarından olan mana etrafında bütünleşme kavramının anlaşılabilmesi için bununla ilintili sosyal dayanışma kavramının çıkış ve gelişim sürecine bakmakta fayda vardır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türk Dil Kurumu dayanışmayı, “bir topluluğu oluşturan kişilerin fikir, his, kanaat ve ortak çıkarlarla birbirlerine karşılıklı olarak bağlanması” olarak açıklar. Dayanışma teriminin karşılığı Fransızca’da “solidarité”, Almanca’da “solidarität”, İngilizce’de ise “solidarity”dir. Latince solidus (sahici/sağlam) kelimesinden türetilen kavram, anlam itibariyle bir siyasi düzlemdeki insan toplulukları arasındaki uyumu ve bunların yürürlükte olan ortak değerlerini nitelendirmektedir (Sarp 2016, 36). Sosyal dayanışma, Roma Hukuku’nda yer edinen ve ortak taahhüt anlamına gelen “obligatio in solidum” kuralına dayanmaktadır. Roma Hukuku’nda cemaat, lonca gibi mikro sosyolojilerde karşılıklı bir yükümlülüğü ifade etmekteydi. Hristiyanlık inancının ortaya çıkması ile birlikte dayanışma, Tanrı inancına ve din kardeşliği esasına dayalı bir dünya görüşüne eklenerek toplumsal bağları kuvvetlendiren bir unsura dönüşmüştür (Ekinci 2018,2). Aydınlanma Çağı’yla birlikte dönüşüme uğrayan dayanışma kavramı, kadim dünyanın kardeşlik fikrinden sıyrılarak yerini modern anlamdaki kullanımına bırakmıştır. Fransız Devrimi ile gelişen bu anlayışa göre dayanışma, ulus devletin harcı olan eşitlik ve özgürlük kavramlarını tamamlayan kardeşlik kavramı çerçevesinde kullanılmaya başlanmıştır (Nisbet, 1974, 74). Bu dönemde dayanışma kavramını ilk kez ele alan ve bunu kendi sosyolojisi içerisinde kullanan Durkheim’dir. Ona göre, sosyal yapı mevcudiyetini sürdürebilmek için dayanışmaya ihtiyaç duymaktadır. Fakat dayanışmanın geleneksel ve çağdaş toplumlarda değişik biçimlerde gerçekleştiğini ileri süren Durkheim, dayanışmayı “birçok şuur durumunun bir topluluğun tüm üyelerinde müşterek bulunmasından ötürü oluşan sosyal olgu” olarak tanımlamaktadır (Durkheim, 2006,141).

Toplumsallık, toplumsal dayanışma, toplumsal bütünlük gibi kavramlarla ilgili mikro ve makro analizlerde dayanışma kavramından yararlanan Karl Marx, Max Weber, Emile Durkheim, Ferdinand Tönnies ve George Simmel gibi düşünürlerin yanında İbn-i Haldun’un asabiyet kavramı da genellikle “sosyal dayanışma” veya “dayanışma duygusu” kavramlarıyla ifade edilir. İbn-i Haldun toplumun, topluluğun hayatın var olabilmesi için insanların bir araya gelip üretim ilişkilerinde bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, toplum üyelerini bir arada tutacak bir kurallar bütünlüğünün olması gerektiğine inanmaktadır. Yani, siyasi örgütlenmeye sahip olmayan toplumların da kendilerine has bir toplumsal ve hukuki düzene sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Özellikle üzerinde çalıştığı Bedevi toplulukların davranışlarını uyduracakları, uyumsuzlukları için başvuracakları, kurallardan oluşan ve kurdukları toplumun sürüp gitmesini sağlayan bir toplumsal ve hukuki düzenleri olduğunu ifade etmektedir. Bu düzenin temel öğelerini ise “asabiyet” ve “riyaset” olarak belirtir (Aydın 2015,54).

Günümüze yakın, önemli düşünürlerden Bilgiseven ise sosyal dayanışma kavramı yerine sosyal bütünleşme kavramını kullanır. Bilgiseven’e göre bir toplumda maddî ve manevî kültür unsurlarının yan yana gelerek bir mana ifade edecek ve işleyen bir bütün meydana getirecek

özellikle birbirlerini tamamlamaları sosyal bütünleşme olarak ifade edilir. Kısacası sosyal bütünleşmeyi, ufak topluluklar (cemaatler), çıkar birlikleri, müesseseler gibi sosyal yapının muhtelif faktörleri arasındaki birbirini tamamlayabilme durumu olarak tanımlar(Koca 2018, 2032). Ayrıca bütünleşmenin tesadüfi ve zoraki tipleri ile gerçek bütünleşme tipleri olmak üzere iki çeşidinin olduğunu bildirir. Ona göre ‘yersel bitişiklik’ ve ‘dış müdahalelerle bir araya gelme’ gerçek olmayan “tesadüfi”, “zoraki” bütünleşme tipleri içine girerken; ‘fonksiyonel bütünleşme’ ile ‘mana etrafında bütünleşme’ ise gerçek anlamda bir bütünleşmeyi temsil eder (Koca 2018, 2032). Bilgiseven’e göre, “hakiki manada sosyal bütünleşme tiplerinden birincisi kültür unsurlarının birer fonksiyon ifa ederek toplum mekanizmasını işler biçime getirdikleri fonksiyonel entegrasyondur. İkincisi ise, unsurların yan yana geldikleri zaman bir mana ifade ederek bir bütün hüviyetini kazandıkları merkezi bir manaya göre bütünleşme’dir”. Çünkü “manalı bütünleşme durumunun göze çarptığı cemiyetlerde muhtelif unsurlar sadece bir fonksiyon icabı değil, daha ziyade ihtiva ettikleri öz karakter itibari ile birbirlerini tamamlamaktadırlar” (Bilgiseven, 1982, 325). Bilgiseven’in bahsettiği bu özü anlayabilmek için de yine kendi kavramlarından olan fark ve cem kavramları ile neyi ifade ettiğini anlamak gerekmektedir. Aslında sosyal bütünleşme türü olarak da okunabilecek cem ve fark kavramları Elazığ Karakoçan köylerinde birliktelik hissi yaratacak bir bütünleşme ulaştıklarını görmek açısından da önemlidir.

2.1. Cem Ve Fark

TDV İslam Ansiklopedisi sözlüğüne göre “tek ve bir olmak” anlamına gelen vahd (vahdet, vühûd) kökünden türeyen tevhîd, “bir şeyin bir ve tek olduğunu kabul etmek” demektir (TDV İslâm Ansiklopedisi 2012). Bu kavram Bilgiseven’in din sosyolojisi ile ilgili görüşlerinde önemli yeri olan bir kavramdır. Bilgiseven, çalışmalarında tevhidi bir teori halinde bizlere sunmaktadır. Öne sürdüğü tevhit formülleriyle bu teoriyi ortaya koymaya çalışır.

Tevhidin gerçek manada idrak edilebilmesi için söz konusu tevhit formüllerinin birlikte ele alınması gerektiğini ifade eden Bilgiseven 'in öne sürdüğü tevhit formülleri “Cem+Fark=Tevhit”, “Tenzih+Teşbih=Tevhit”, “Şeriat+Hakikat= Tevhit” ve “Ben Şuuru+Biz Şuuru=Tevhit” şeklindedir (Dikici 2018, 187; Bilgiseven, 1989, 53). Ayrıca Bilgiseven, çalışmalarında fark+cem= tevhid şeklinde ifade ettiği yasanın maddi ve biyolojik realitede kendiliğinden vuku bulduğunu şöyle ifade eder: “Vücut denilen organik âlemde her biri diğerinden farklı organlar bulunmaktadır. Bunların işlevi farklıdır. Ancak tüm bu organlar bir araya gelerek bir bütünü oluştururlar. Birliği elde eden düzenin ve organlar arasında bulunan ahengin bozulması halinde o vücut dağılıp yok olacaktır” (Bilgiseven, 1989, 136). Burada Bilgiseven’in cem kavramı daha çok statik boyutu ile bir doğal gerçeklik, dinamik boyutu ile de bir doğa kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, vücut dediğimiz organik âlemde, unsurlar arası birliğin bozulup, yeniden bir ahenk teşekkül edemediğinde, unsurlarla birlikte vücudun bütünü de varlık âleminden silinip gider. Birliği sağlayan düzenin yok olmasına yol açan işlevsel işleyiş bozulmuşsa, statik görünüşü ile birlik (cem) âlemi olan vücut dağılır. Bu dağılma hem bütünün hem de parçaların yok olması manasına gelmektedir. Bu çerçevede fark ve cemin birlikte tevhidi oluşturması dışında gerçekleşen durumlar hem birey hem de toplum açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır(Dikici 2018, 188; Bilgiseven, 1989, 58).

Yine Bilgiseven, “fark” ve “cem” kavramlarıyla sosyolojideki “birey” ve “cemiyet” kavramları arasında benzerlik olduğuna işaret ederek bu kavramları sosyolojik zemine taşımaktadır (İnan 2013, 405). Ona göre tıpkı sosyolojide birey ve toplum arasındaki ayrılık ve birlik gibi, fark ve cem âlemleri de hem ayrı ayrıdır hem de bir bakıma birdir. Sosyal realitede bu ayrılığa rağmen birlik durumu idrak edilebilir. En basit realite olan maddî realitede, atomun ne kadar derinliklerine inersek inelim, ulaşabildiğimiz en küçük parçalarda dahi bir birlik âlemine bağlılık özelliğini fark ederiz. Biyolojik realitede dahi her organizma bir vahdet âlemdir. Organlar arası iş birliği ve canlılığın bütün organizmaya hâkim olma özelliği bu birliğin en açık delilidir. Psikolojik realite, sevgi ve idealler etrafında şekillenen bir duygu ve idraklar arası bütünlük âlemdir. Sosyal realitede ise görünmeyen bağlar, bizi birbirimize ve topluma bağlamaktadır. Daha doğrusu zaten bağlı olduğumuzu bize hissettirmektedir(Dikici 2018, 186- 187). Kısacası Bilgiseven’e göre tevhit düşüncesinden yoksun topluluklar fikrî birlik ve gönüllü iş birliği bakımlarından kısır topluluklardır. Toplulukların böylesi durumlarda birlik haline gelemediği, ayrışmaların ve çözümlerin baş gösterdiği belirtilerek bu durumun cemiyetler için patolojik bir hal olduğunu göstermeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda Durkheim’in anomi olarak nitelendirdiği başta Talcott Parsons ve Robert Merton olmak üzere birçok sosyologun kuralsızlık olarak nitelediği anominin Bilgiseven’e göre sebebi cem ve farkın olmamasıdır. Yani tevhit düşüncesini gerçekleştirmemiş bir topluluk hayatı için anomi, çözülme ve dağılmanın kaçınılmaz olduğunu düşünmektedir(İnan 2013,403). Fark ve cem kavramlarını en mükemmel şekilde işleyenlerin Türk-İslam mutasavvıfları olduğunu belirten Bilgiseven, bu kavramların birbirine zıt gibi görünmelerinin yanında aslında birbirini tamamlayan ve birbirine bağlı iki kavram olduğunu belirtir (Demirçin Efe 2014, 207). Ve biri olmadan diğerrinin bir anlam ifade edemeyeceğini şöyle açıklar: “Bütün mesele, tevhidin sadece fark ve münhasırın cem hallerinden herhangi birine değil, fakat her ikisini birden kapsayan bir kavram olduğunu idrak etme meselesidir” (Bilgiseven, 1989, 53).

Bilgiseven’e göre cemsiz farkın en belirgin örneği kast sistemidir. Ona göre bu sistem hem İslâmiyet’e hem de sosyolojinin sosyal gelişme için öne sürdüğü şartlara aykırıdır. Çünkü böyle bir sistemde sınıflar arası geçiş söz konusu olmadığı için cem hali söz konusu olmamaktadır. Cemsiz farkın bir diğer örneği ise dünya siyasetinin durumudur. Güçlü devletler fark idrakine ağırlık veren politikalar uygulamaktadır. Bu politikalarla dünyanın aynı zamanda bir cem realitesi olduğu görülememektedir. Bundan doğan netice ise gelişmiş devletlerin üstün oldukları alanlarda üstünlüklerini kaybetmemeleri için zayıf devletleri ezmesidir. Bilgiseven’e göre, farksız cem politikasının en önemli örneğini ise Osmanlı Devleti oluşturmaktadır. Ona göre, Osmanlı, cem idrakine gerektiğinden fazla ağırlık vermiştir. Bu nedenle cem idealiyle bir taraftan ülkeler feth edilirken, diğer taraftan fark unsuru ihmâl edilmiştir.

Kısacası Bilgiseven’e göre, İslâm dininin özü tevhit, ruhu ise hak aşkıdır. Ona göre tevhidin farksız bir cem anlayışı olarak ele alınmasını, bireylerin kişiliklerinin her türlü bireysel sorumluluğu ortadan kaldırılacak kadar silikleştirilmesi ve adeta yok sayılması sonucunu doğuracaktır. Kur’an-ı Kerim’deki “sizi, birbirinizi tanıyasınız diye ümmetlere ayırdık (Hucurât Suresi 13. Ayet).” emrini, farklılık arz eden bireylerin ve milletlerin birbirlerini tanıyarak, hepsinin haktan geldiğinin bilincinde olarak cem şuuruna varmaları gerektiğini ifade eden Bilgiseven aksi takdirde, cemsiz fark ve farksız cem anlayışları, milletlerarası sahada da dünyayı hezimete götüreceğini iddia edip

şunları söylemektedir: “Kur’an yeryüzündeki çeşitli milletlerin ayrı ayrı yaratılmalarını insanlar için bir imtihan vesilesi olarak belirtir. Nitekim EnNahl suresi’nin 98. Ayetinde “Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı” denilmektedir. Diğer taraftan yine En- Nahl suresi’nin 90. Âyetinde insana yakışan tutumun adaleti, iyiliği ve kendi akrabalarına ve dolayısıyla kendi milletinin fertlerine) fedakârlıkta bulunma tutumu olduğunu belirtir. Kur’ana göre milletlerin ayrı ayrı yaratılmalarındaki gaye onların birbirlerini tanıma terbiyesiyle mücehhez hale gelmeleridir. Kur’anda tanıma kavramıyla ifade edilmek istenen gaye “fark+cem=tevhid” formülüne milletlerarası sahada işlerlik kazandırma gayesidir” (Bilgiseven, 1989, 364).

Kısacası Bilgiseven, “Cem+Fark=Tevhit” kavramı üzerinden toplum içerisinde benzerliklerin yanı sıra farklılıkların olduğunu ama bunların bir arada dayanışma sergileyerek yaşayabildiklerini vurgulamıştır. Dolayısıyla sosyal çözülmeyi anlayabilmenin ve sosyal bütünleşmeyi sağlamanın yolunun bu kavramları uygulamak ve anlamaktan geçtiğini ifade etmektedir.

3. BULGU VE TARTIŞMALAR

Çalışma sahasındaki köylere baktığımızda da bu “fark” ve “cem” halinin belirgin örneklerine rastlamaktayız. Örneğin fark açısından baktığımızda Alevilerin İslamiyet’in “ibadet” boyutundan ziyade “inanç ve ahlak” boyutuna önem verdiklerini, İslami yargılarını genelde “değerler” üzerinden oluşturduklarını görüyoruz. Yani Alevilerin Hz. Ali’yi öne çıkarmalarını inançsal bir fark olarak; namaz kılmamalarını, hacca gitmemelerini ve farklı zamanlarda oruç tutmalarını da ibadetsel bir fark olarak görmekteyiz. Yine Bilgiseven’e göre çeşitli sosyal gruplar arasındaki fark halini yaratan en önemli unsurlardan biri de kültür faktörüdür (Bilgiseven, 1989, 145). Kültürel olarak da Alevi ve Sünni nüfusu yoğunluklu köyler arasında farklara rastlanmaktadır. Çalışma sahası içinde yer alan Alevi ve Sünni nüfus yoğunluklu köylerde giyim tarzları, düğünler ve düğünlerde yenilen yemekler, gündelik hayat uğraşlarının da farklılaştığını görmek mümkündür.

Çalışma sahasındaki Aleviler ve Sünniler gündelik hayatta her ne kadar, inanç, ibadet ve kültürel anlamda farklı yorumlara gitmişlerse de benzerlikleri/ cem olma süreçleri oldukça fazladır. Örneğin Sünni inancında olduğu gibi çalışma sahasındaki Aleviler de Hz. Muhammed’i son peygamber olarak görmektedirler. Hatta bu bölgede inanışlarının simgesi olan “Allah ya Muhammet ya Ali” cümlesini birçok kişiden duymak mümkündür. Yine Alevi köylerde tutulan Hızır orucu ile Sünni köylerde tutulan şükür orucunun aynı mantığa dayandığını, cemde okunan duaların, surelerin camide okunan ayet ve surelere paralellik gösterdiğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla cem ve fark bir arada mana etrafında bütünleşme açısından çoğu zaman birlik oluşturmaktadır. Örneğin Alevi köyde yaşayan R. A. Bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Bu “rahman” diyor. Sen “Allah” diyorsun. O “Hûda” diyor. O İbrahim der. O Musa der, Davut der, ama süreç bin bir inanç bir. Hepsi Allah’adır. 18 bin âlem yaratıldı. 18 bin canlı.. Mesela Aleviler Allahtan korkmayın der. Dediği de mantıklı. Sen hayatta çocuğuna zalimlik eder misin? Bu güzel eşinden çocuğun doğarsa zalımlık edermisin? Hatta yanlış yapsa ona sahip çıkarsın. Kimden korkarsın biliyor musun? Nefsinden korkacaksın. Zalimden korkacaksın. İhanetten korkacaksın.

Zina yapandan korkacaksın. Kendisi de söylüyor. bana el açın, dua edin tövbenizi, duanızı kabul edeyim.» (R.A., Erkek, 55, Yoğunağaç Köyü, Çoribori Türbesi, 16.08.2018)

Bu konuda benzer yaklaşımı ifade eden ve Sünni köyde yaşayan S.K. ise “Allah hepimizin Allah’ıdır. Hepimiz aynı Allah’a, aynı peygambere inanıyoruz. Sünni, Alevi diye ayırım yapmak doğru mu?” (S.K. Erkek, 40, Tekardıç Köyü, 23.03.2018) şeklindeki açıklaması ile R.A.’nın açıklamasına paralel bir izlek oluşturmaktadır. Alevi ve Sünni köylerde bu konudaki söylemleri yaşam biçimi ve ibadet ritüellerinin farklılaşmasına bağlı olarak ifade eden M.A. “inanç biçimimiz farklı ama güzergâhımız bir” (M.A.. Erkek, 45, Çayırğölü Köyü, Köy meydanı, 9.08.2018) diyerek de Bilgiseven’in ifadesiyle farklara rağmen, özdeki, cem edici (birleştirici) ruhun nasıl yapılandırıldığını gösteren örnektir. Dolayısıyla Alevi ve Sünni köylerde tevhid konusunda kesin bir birlikten bahsetmek mümkündür. Bunun dışında türbelerin birlikte kullanılması, kurbanın kesilip maddi durumu kötü olanlara bu etin dağıtılması, darda kalanlar için adak adanması, sevinçte, dileklerinin kabul olduğunu düşünmede lokma dağıtılması çalışma sahasında yer alan Alevilerin ve Sünnilerin ortak ritüelleri olarak sıralanabilir.

4. SONUÇ

Sosyal, kültürel, ekonomik ve dini esaslara dayalı bir dayanışma ağı inşa eden çalışma Karakoçan’daki Sünni ve Alevi köyler; bu dayanışma ağını pekiştirerek günümüze kadar getirmişlerdir. Bu etkileşim ve gelişim, hem farklı inanca, farklı etnik kökene sahip kişilerin bir arada olmasını hem de din ile olagelen kadim bağlarıyla birlikte ortak yaşamın oluşması adına bir görünüm oluşturmıştır. Bu görünümü Âmiran Kurtkan Bilgiseven’in cem ve fark ve sosyal bütünleşme kavramları üzerinden okumak mümkündür. Çalışma sonucunda bu köylerin birbirlerini yeterince tanımayıp, bilgi sahibi olmadıkları, birbirlerine ön yargılı yaklaşıtları ve empati kurmada yetersiz kaldıkları zamanlarda da farkın arttığı söylenebilir. Fakat bir araya gelip dayanışma sergilediklerinde, ön yargıların ortadan kalktığı cem ve farkın ortak bir tevhide evrildiği ve bu sayede sosyal bütünleşme sağladıkları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, K. A. (2015). İbn Haldun'un Toplumsal Ve İktisadi Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bilgiseven, K. A. (1982). Genel sosyoloji: kavramlar-nazariyeler bünye (Türkiye'de sosyal tabakalaşma) değişme ve sosyal gelişme, Divan Yayınları, İstanbul.
- Bilgiseven, K. A. (1989). Sosyal ilimler metodolojisi. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Demirçin Efe, T. (2014). Amiran Kurtkan Bilgiseven'in Tasavvuf Anlayışı. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 197–221.
- Dikici, E. (2018). Âmirankurttan Bilgiseven'in Sosyolojik Fikirleri. (Yayınlanmamış Tez). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Durkheim, E. (2006). Sosyoloji Dersleri. (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul
- Ekinci, O. (2018). Adorno, Habermas Ve Rorty'de Toplumsal Dayanışma. İnsan & Toplum, 8(1), 1–36.
- Koca, M. (2018). Âmiran Kurtkan Bilgiseven'in Toplumsal Değişme Ve Kalkınma Anlayışı. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 2024–2039.
- Nisbet, R. (1974). The Sociology of Emile Durkheim. Oxford University Press, New York.
- Sarp, Ç. (2016). Sosyo-Kültürel Bütünleşme Açısından Farklılıkların Bir Arada Yaşamasında Din Olgusunun Yeri Şanlıurfa İli Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.